

ρίως της αρχαίας συνοικίας της Κόιλης, αυτό φαίνεται να το έχουμε ξεχάσει...) ή στην περιοχή του κέντρου «Διόνυσος», απέναντι από το Ηρώδειο.

Είναι φανερό ότι με μια νέα φρασολογία — όπως «Κτίρια σε διάλογο με το τοπίο» — ή «Μουσείο-Περιπάτος» (!!) και άλλα ηχηρά παρόμοια — ένας αριθμός αρχιτεκτόνων είναι έτοιμος να επαναλάβει τα αμαρτήματα του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου (Θέατρο «Κοίλης» που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ...) ή της πρώτης οκταετίας Καραμανλή (Κέντρο «Διόνυσος» που δυστυχώς ολοκληρώθηκε), και να εισβάλει με σύγχρονα κτίρια στον ιστορικό χώρο!

Οι εποχές αλλάζουν και μαζί με αυτές οι μόδες και οι ιδεολογίες... Άλλοτε ήταν η «φασιστοειδής» επιθυμία δημιουργίας χώρων λαϊκών συναθροίσεων (Θέατρο Κοίλης ή η «αναπτυξιακή» μανία τουριστικών ανέσεων (Κέντρο «Διόνυσος»).

Σήμερα η επιχειρηματολογία του σερμου μας μιλάει για «πολιτιστικό ζωντάνεμα» του ιστορικού χώρου...

Οι αμαρτωλές επιβουλές και ορέξεις μόνον διαχρονικά οι ιδέες! Και αυτές μπορεί να οδηγήσουν στην ανεπιτηρητή αλλοίωση του τμήματος εκείνου του ιστορικού τοπίου στο κέντρο των Αθηνών, που πιο πολύ από μια ευτυχή συγκυρία και λιγότερο από συνειδητό σχεδιασμό έχει σωθεί ως εκ θαύματος μέχρι σήμερα.

Ας χωροθετηθεί λοιπόν το νέο Μουσείο (σημαντικά ταπεινότερο σε όγκο

και απελευθερωμένο από άλλες πολιτιστικές χρήσεις) στον όγκο του «Μακρυγιάννη». **Δεν υπάρχει άλλη θέση τόσο κοντά και συγχρόνως τόσο «εκτός» του άμεσου μνημειακού χώρου.** Η παρουσία της αποκατεστημένου κτίριου Weiler στον χώρο του «Μακρυγιάννη» όχι μόνον δεν αποτελεί εμπόδιο μέσα στον διατιθέμενο ενιαίο χώρο των 24 στρεμμάτων, αλλά το εναντίον μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία για μια ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική λύση που θα εντάσσει το νέο Μουσείο δίπλα στο παλαιότερο μνημείο (το Στρατιωτικό Νοσοκομείο).

Όπως υπενθύμισε σωστά η Κα Μερκούρη, με την επιλογή του χώρου «Μακρυγιάννη» θα κερδίσουμε έναν νέο πολιτιστικό χώρο σε βάρος ενός οικοδομικού τετραγώνου και όχι με την καταστροφή τμήματος του ιστορικού αναδασωμένου τοπίου.

Εδώ — στου Μακρυγιάννη — βρισκόμαστε σε μια θέση-κλειδί, κοντά στην «είσοδο» τόσο προς το κέντρο της Αθήνας όσο και προς τον μνημειακό χώρο.

Εδώ βρισκόμαστε «δίπλα», αλλά χαμηλά, υποταγμένα και όχι απέναντι από το μνημειακό σύνολο της Ακροπόλεως (θέση «Διονυσίου») ή προκλητικά μέσα στον αρχαιολογικό χώρο (θέση «Κοίλης»).

Εδώ έχουμε εύκολη πρόσβαση μέσω για τους επισκέπτες από το κέντρο

της Πόλεως (Σύνταγμα), εδώ θα έχουμε και καλή συγκοινωνιακή διάσυνδεση στο μέλλον με το Μετρό. Για τα τουριστικά λεωφορεία και τα

ιδιωτικά αυτοκίνητα, τόσο των επισκεπτών του νέου Μουσείου όσο και της Ακροπόλεως, πρέπει έτσι κι αλλιώς να δημιουργηθεί άνετος χώρος σταθμεύσεως, μετά την σχεδιαζόμενη πεζοδρόμηση της οδού Διονυσίου Αεροπαγίου. Καλύτερα να βρεθεί ο χώρος αυτός νοτίως του «Μακρυγιάννη», παρά δίπλα στον χώρο του «Διονυσίου», απέναντι από το Ηρώδειο! Δαπάνη απαλοτριώσεων σημαντική θα χρειασθεί για κάθε λύση του προβλήματος σταθμεύσεως. Ας φροντίσουμε τουλάχιστον να μην στηθούν τα οχήματα απέναντι στα μνημεία...

Αυτό που πρέπει να γίνει κοινή γνώση είναι ότι η διεθνής κοινή γνώμη δεν πρόκειται να εντυπωσιασθεί και να θαυμάσει ένα σύγχρονο ογκώδες «μνημείο» σε αντιπαράθεση προς την μεγάλη αρχαία κληρονομιά, ούτε να ανεχθεί όμως και την προσβολή και καταπάτηση του ιστορικού τοπίου. Μόνο με συνείδητά και συνείδηση ευθύνης η Ελλάδα θα κερδίσει τον διεθνή σεβασμό ως προστάτης της πολιτισμικής της παρακαταθήκης.

Αλέξανδρος Παπαγεωργίου-Βενετιάς

Αρχιτέκτονας-Πολυεπίδομος

Ο κ. Αλέξανδρος Παπαγεωργίου-Βενετιάς, αρχιτέκτονας-πολυεπίδομος, είναι καθηγητής στο διεθνές κέντρο μεταπτυχιακών σπουδών για την συντήρηση ιστορικών Κτιρίων και Πόλεων του Πανεπιστημίου της Λουβής, όπου αυτή τη στιγμή εκπαιδεύεται, υπο την καθοδήγηση του μεγάλου μελετητή για την τεκμηρίωση της εξέλιξης του μνημειακού χώρου των Αθηνών.

ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Χρονικό μιας ανακάυψης

B'

(συνέχεια από το τεύχος 29)

1831-1847

Johann Philipp Falmerayer (1901-1861). Ιστορικός. Σύντομα ταξίδια κυρίως στη Βορ. Ελλάδα (1831, 1834, 1840, 1847). «Geschichte des Kaisertums Trapezunt», München 1827. — «Geschichte der Halbinsel Morea während des Mittelalters. Ein historischer Versuch», Stuttgart & Tübingen 1830. — «Welchen einfluß hatte die Besetzung Griechenlands durch die Slaven auf die Schicksale der Stadt Athen», Stuttgart 1835. — «Fragmente aus dem Orient» 1845. — «Neue Fragmente aus dem Orient», 1861.

1831/32

Friedrich Thiersch (1784-1860). Αρχαιολόγος, φιλέλληνας, φίλος του Κοραή, ο Klenze του παραστέκει. Ταξίδια στην

Ελλάδα, κυρίως Σεπτ. 1831-Οκτ. 1832, εν μέρει για διπλωματική αποστολή. Ανασκαφές στους Δελφούς και το Ερέχθειο.

Τρία ημερολόγια των ταξιδιών στην Ελλάδα, München, Bayer. Staatsbibliothek, Handschriftenabt. Thierschiana. — «De l'état actuel de la Grèce et des moyens d'arriver à sa restauration», I-II, Leipzig 1933/34. — «Apologie eines Philhellenen. Wieder den Fürsten Hermann L. H. von Pückler-Muskau», München 1946. — H. Löwe, Friedrich Thierschs griechische Reise August 1831 bis Oktober 1832, in: Hellas-Jahrbuch 7, 1947, σ. 16 επ. — Bechtle σ. 46 επ. — Stark σ. 330 επ. — Schiring σ. 46, 62. — Κόκκου σ. 57.

1832-1843

Ludwig Roß (1806-1859). Αρχαιολόγος, 1832-36 στην ελληνική αρχαιολ. υπηρεσία, 1837-1842 καθηγητής στο Παν/μιο της Αθήνας, 1845-1859 καθηγητής στο Παν/μιο της Halle. Πολυάριθμα ταξίδια στην Ελλάδα. Ανασκαφές στην Ακρόπολη και αλλού. Αναστήλωση του ναού της Απτέρου Νίκης.

L. Roß, E. Schaubert, Ch. Hansen, «die Akropolis von Athen nach den neuesten Ausgrabungen. I. Der Tempel der Nike Apteros», Berlin 1939. — «Reisen auf den griechischen Inseln des ägäischen Meeres», Halle 1840-45 & 1912-1913. — «Reisen des Königs Otto und der Königin Amalie von Griechenland», I-II, Halle 1848, εκδ. O. Jahn, Berlin 1863. — «Über die Phynx und das Pelasgikon», Braunschweig 1853. — «Das Theseion und der Tempel des Ares in Athen. Eine archäologisch-topographische Abhandlung», Halle 1856. — Archäologische Aufsätze I-II, Leipzig 1855, 1861. — Stark, σ. 332 επ. — Bechte σ. 57 επ. — H. B. Jessen, in: Das Altertum 1956, σ. 249 επ. — Schiering σ. 60 επ. — A. N. Bees, Zwei Briefe von Ludwig Roß an den Fürsten von Pückler-Muskau; in: Ephemeris archäologische 1937, III, σ. 237 επ.

1832

Jacob-Ignaz Hittorf (1792-1867). Αρχιτέκτονας.

«Les antiquités de l'Attique», Paris 1832.

1832

Ferdinand Stademann (1791-1872). Σκίτσογράφος.

«Panorama von Athen, an Ort und Stelle aufgenommen 1832», München 1841, Νέα εκδ. Mainz 1977. — Μπίρης '966, σ. 52 επ.

1834-1836

Georges Cochrane. Ναύαρχος στον απελευθερωτικό αγώνα.

«Wanderings in Greece», I-II, London 1837.

1834

Richard Burgess (1796-1881). Αρχαιολόγος και κληρικός της Αγγλικανικής εκκλησίας.

«Greece and the Levant, or diary of a summers excursion in 1834, with a epistolary suppliant», I-II, London 1835.

1834

Leo von Klenze (1784-1864). Αρχιτέκτονας, ζωγράφος, σχεδιαστής και καλλιτεχνικός πράκτορας της Γερμ. αυλής και καλλιτεχνικός σύμβουλος του Λουδοβίκου. Έπαιξε ρόλο στην πολεοδομία της Αθήνας και κατασκεύασε διάφορα κτίρια, ενώ σχεδίασε άλλα που δεν πραγματοποιήθηκαν. Ταξίδι στην Ελλάδα Ιούλιο-Νοέμβριο 1834 ως απεσταλμένος του Λουδοβίκου. Αναστηλωτικές εργασίες στον Ιερό θρόνο.

Die schönsten Überbleibsel griechischer Ornamente der Glyptik, Plastik und Malerei, gesammelt, gezeichnet und hrsg. von L. v. K. München 1823. — Denkschrift über die Verhältnisse der Regenschaft in Griechenland bis Juli 1834. Ms., Bayer. Staatsbibliothek München, Handschriftenabteilung, Klenzeana III, 20. — Aphoristische Bemerkungen, gesammelt auf seiner Reise nach Griechenland. Berlin 1838. — Sammlung architektonischer Entwürfe, 5 Hefte. München 1830-1850, 2. εκδ. 1847-1850. — Memorabilien, oder Farben zu einem gemälde, welches sich die Nachwelt von dem Könige Ludwig von Bayern machen χωρίς χρονόλ. Ms., Bayer. Staatsbibliothek München, Handschriftenabteilung, Klenzeana I, 1-7. Architektonische Erweiterungen und Erörterungen über Griechisches und Nichtgriechisches, von einem Architekten, χωρίς χρονόλ. Ms., Bayer. Staatsbibliothek, Handschriftenabteilung, Klenzeana I, 9-13. F. Hufnagl L. v. Klenze, Memorabilien. — H. Kiener, Leo von Klenze, Architekt Ludwigs I. (Diss. München 1920). Mschr. Expl. 1927. — I. Feuchtmayr (εκδ.) Leo von Klenze, als Maler und Zeichner. Kat. εκδ. Bayer. Akademie der Schönen Künste, Königsbau der Münchener Residenz. München 1977. — O. Hederer, Leo von Klenze. Persönlichkeit und Werk. München 1964, 2 εκδ. 1981. — R. Wierl, Untersuchungen zu den Grundlagen von Klenzes Schaffen und seiner Entwicklung. Mschr. Expl. München 1951.

1834-1849

Anton Graf von Prokesch-Osten (1795-1876). Διπλωμάτης. Ταξίδια στην Ελλάδα 1835-1849.

E. Münch (εκδ.), Denkwürdigkeiten und Erinnerungen als dem Orient ..., I-III, Stuttgart 1836-1837. — «Geschichte des Abfalls der Griechen von türkischen Reiche im Jahre 1821 und die Gründung des hellenischen Königreiches. Aus diplomatischem standpunkte», I-V, Wien 1867. — Weber I, Nr. 241. — G. Pflüggerdorffer (εκδ.), Anton Graf von Prokesch — Osten. Köln 1978.

1834

Friedrich Wieseler. Αρχαιολόγος.

«Archäologischer Bericht über seine Reise nach Griechenland», Göttingen 1834.

1834-1837

Karl Gustav Fiedler. Γεωλόγος και ανθρακωρύχος.

«Reise durch alle Teile des Königreiches Griechenland im Auftrag griechischen Regierung in den Jahren 1834-1837», I-II, Leipzig 1840-41. — Stark, σ. 335. — Λυδάκης σ. 121.

1834-1836

Ludwig Steub (1812-1888). Δικηγόρος και συμβολαιογράφος, για μικρό χρονικό διάστημα Γραμματέας του Αντιβασιλέως της Ελλάδας.

«Bilder aus Griechenland», Leipzig 1841. — «Bilder aus Griechenland. Altes und Neues», Leipzig 1885. — G. Schuster, Ludwig Steub. Diss. München 1952. — Bechtle σ. 66 επ.

1834/35

Carl Rottmann (1797-1850). Ζωγράφος τοπίων. Ταξίδι στην Ελλάδα (Αύγ. 1834-Σεπτ. 1835)· κατόπιν εντολής του Λουδοβίκου Α', μαζί με τον ζωγράφο και αρχιτέκτονα Ludwig Lange. H. Decker, Carl Rottmann, Berlin 1957. — E. Bierhaus-Rüdiger, Carl Rottmann 1797-1850. Monographie und kritischer Werkkatalog, mit Beiträgen von H. Decker und B. Eschenburg, München 1978, zur griechischen Reise: σ. 20 επ.

1835

(I Ιουίου) Ενθρόνιση του Όθωνα.

1835/36

Friedrich von Gärtner (1972-1847). Αρχιτέκτονας (Νοεμ. 1835-Μάρτ. 1836). Στη συνοδεία του Λουδοβίκου Α' κατά το ταξίδι στην Ελλάδα. Δεύτερο ταξίδι Νοέμ. 1840-Μάη 1841.

Τετράδιο σχεδίων του ταξιδιού στην Ελλάδα (1835/36) σε ιδιωτ. συλλογή. Διήγηση του ταξιδιού σε επιστολές προς τη σύζυγό του, σε ιδιωτ. συλλογή και Bayer. Staatsbibliothek, Handschriftenabt., cod. germ. 8253.

1836/37

Hermann Fürst Pückler Muskau (1785-1871). Σχεδιαστής κήπων, συγγραφέας «Südostlicher Bildersaal II-III. Griechische Leiden», Stuttgart 1840, 1841. Frankfurt Νέα εκδ. 1981.

1833-1843

Heinrich Nikolaus Merichs (1807-1843). Καθηγητής λατινικών και αρχαιωνόμος το Πανεπιστήμιο της Αθήνας «Reisen und Forschungen in Griechenland», I-II, 1840, 1843. — W. Henzen (εκδ.) Viaggi ed investigazioni nella Grecia, in: Annali dell' Istituto 13, 1846, σ. 51 επ. και 20, 1848 σ. 1 επ. — Stark σ. 334.

1837-1839

Christian August Brandis (1790-1867). Φιλολόγος και φιλόσοφος. Κατόπιν σύστασης του Schelling, ιδιαίτερος σύμβουλος.

«Mitteilungen über Griechenland, 1. Theil. Reiseskizzen. 2. Theil. Zur Geschichte des Befreiungskrieges, nach griechischen Quellen. 3. Theil. Blick auf den gegenwärtigen Zustand des Königreichs», Leipzig 1842.

1837-1840

Ernst Curtius (1814-96). Αρχαιολόγος και ιστορικός.

«Peloponnesos: eine historisch-geographische Beschreibung der Halbinsel», I-II, Gotha 1851, 1852. — «Sieben Karten zur Topographie von Athen», Gotha 1869. — «Attische Studien», I-II, Göttingen 1862, 1865. — «Die Stadtgeschichte von Athen», Berlin 1891. — E. Curtius und J. A. Kauppert, Atlas von Athen, Berlin 1878. — Dies. Karten von Attika, Berlin 1881.

1840

Christopher Wordsworth.

«Greece: Pictorial description and historical», London 1840. — «Athens and Attica. Notes of a tour», London 1855.

1840

Carl Otfried Müller (1797-1840). Φιλολόγος και αρχαιολόγος. Ταξίδι στην Ελλάδα σε συνδυασμό με ανασκαφές στους Δελφούς.

A. Scholl (εκδ.), Archäologische Mitteilungen aus Griechenland nach Carl Otfried Müllers hinterlassenen Papieren... I. Athen, atiken-Sammlung, I. Heft, Frankfurt 1843. — O. E. Kern (εκδ.) C.O. Müller. Lebensbild in Briefen an seine Eltern, Berlin 1908. — Stark σ. 335. — Wegner 1951, σ. 199 επ. — Schiering σ. 91, 69 επ.

1841

Ferdinand Aldenhofen.

«Itinéraire descriptif de l' Attique et du Péloponnèse avec des actes et des plans topographiques», 1841.

1840-1844

Jean Alexandre Buchon (1791-1846). Γλωσσολόγος και ιστορικός.

«La Grèce continentale et la Morée. Voyage, séjour et études historiques en 1840 et 1844», Paris 1845. — «Voyage dans l' Eubée, les îles ioniennes et les Cyclades en 1841», εκδ., J. Longnon, Paris 1911.

1842

Friedrich Gottlob Welcker (1784-1866). Αρχαιολόγος.

«Tagebuch einer griechischen Reise», Berlin 1865. — R. Kékulé, Das Leben Gottlob Welckers, Leipzig 1880. — Wegner 1951, σ. 198 επ. — Schiering σ. 33, 69 επ.

1843

Théodore Achille Louis Vicomte du Moncel (1821-1864). Σκίτσογράφος. Ταξίδι στην Ελλάδα 1843, 1845.

«Excursion par terre à Athènes et à Nauplie», Paris 1845. — «Athènes monumentale et pittoresque», Paris 1846. — «De Venise à Constantinople à travers de la Grèce», Paris 1843.

1843/44

Philippe le Bas (1794-1860). Ιστορικός και αρχαιολόγος.

«Voyage archéologique en Grèce et en Asie mineure fait par ordre du gouvernement français pendant les années 1843 et 1844», Paris 1847-48. — «Bibliothèque des monuments grecs et romains», Paris 1888. — Schiering σ. 64.

1845

Léon-Emmanuel-Simon-Joseph de la Borde (1807-1869). Αρχαιολόγος.

«Voyage en Orient», Paris 1937. — «Athènes aux XVe, XVIe et XVIIe siècles», Paris 1854. — Schiering σ. 64.

1851

Johann Jakob Bachofen (1815-1887). Ιστορικός του δικαίου και ανθρωπολόγος.

«Griechische Reise», εκδ. G. Schmidt, 1927. — Wegner 1951, σ. 222 επ.

Συλλογή κειμένων **Friedrich Wilhelm Hamdorf** από τον κατάλογο της έκθεσης «**Ein griechischer Traum, Leo von Klenze der Archäologe**». (Γλυπτοθήκη Μονάχου 1985-86). Για την έκθεση βλ. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ 20, 1986.